

Ochrana duševného vlastníctva v kolaboratívnom hospodárstve*

The Protection of the Intellectual Property in the Collaborative Economy

Laura RÓZENFELDOVÁ¹

ABSTRAKT

Predmetom tohto príspevku je posúdenie osobitostí spojených s ochranou práv duševného vlastníctva v kontexte kolaboratívneho hospodárstva, a to primárne z pohľadu ochrany predmetov duševného vlastníctva vo vlastníctve kolaboratívnych platforiem a sekundárne vo vzťahu k predmetom duševného vlastníctva vytváraným a na platformách zverejňovaným zo strany jednotlivých používateľov týchto platforiem. Pri predkladanej analýze autorka vychádza z aplikovateľnej právnej úpravy a príslušnej judikatúry na úrovni vnútroštátnej, európskej a medzinárodnej, ako aj z úpravy vzťahov medzi kolaboratívnymi platformami na strane jednej a ich používateľmi na strane druhej obsiahnutej v interných pravidlách týchto platforiem.

ABSTRACT

The objective of this paper is to analyse the intellectual property rights protection issues in the context of collaborative economy, primarily as regards the protection of intellectual property rights of collaborative platforms, and secondarily as regards the intellectual property rights of platform users that create and make available their works on these platforms. In the provided analysis the author bases her conclusions on the applicable legislation and case law of the competent courts on the national, European and international level, as well as on the nature of legal relations established between collaborative platforms and their users defined in the internal documents of these platforms.

Kľúčové slová

kolaboratívne hospodárstvo, kolaboratívne platformy, duševné vlastníctvo, autorské právo, ochranné známky, licencie, verejné licencie

Key words

collaborative economy, collaborative platforms, intellectual property, copyright, trademark, licence, public domain licence

1 Všeobecne o kolaboratívnom hospodárstve

Odvetvie kolaboratívneho alebo zdieľaného hospodárstva je jedným z nových odvetví hospodárstva, ktorého vznik je dôsledkom zmien, ktoré priniesla štvrtá priemyselná revolúcia, tiež nazývaná digitálna revolúcia. Z množstva definícií, ktoré sa pokúsili toto odvetvie a jeho základné znaky charakterizovať, vychádzame v tomto príspevku z definície, ktorú poskytla Komisia v rámci svojej Európskej agendy pre kolaboratívne hospodárstvo, v zmysle ktorej sa pod pojmom kolaboratívne hospodárstvo rozumejú „obchodné modely,

v rámci ktorých sú obchodné činnosti podporené kolaboratívnymi platformami vytvárajúcimi otvorený trh pre dočasné využívanie tovarov a služieb, ktoré sú často poskytované súkromnými osobami.“² V zmysle uvedeného dochádza v rámci kolaboratívneho hospodárstva k realizácii obchodných činností umožnených vďaka vzniku a pôsobeniu nových subjektov na trhu – kolaboratívnych platforiem, ktoré umožňujú dočasné využívanie tovarov a služieb na trhu, pričom tieto sú vo významnej miere poskytované jednotlivcami ako súkromnými osobami mimo rámca svojho primárneho pôsobenia (napr. zamestnania, prípadne podnikania).

* Príspevok vznikol v rámci riešenia grantovej úlohy APVV č. 14-0598 „Elektronizácia v podnikaní s akcentom na právne a technické aspekty“ a grantovej úlohy APVV č. 17-0561 „Ľudsko-právne a etické aspekty kybernetickej bezpečnosti“

1 JUDr. Laura Rózenfeldová, PhD. pôsobí ako výskumná pracovníčka Ústavu teórie práva Gustava Radbrucha Právnickej fakulty Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, Kováčska 26, 040 75 Košice, a v rámci Centra transferu technológií TIP-UPJŠ, Trieda SNP 1, 040 11 Košice. E-mail: laura.rozenfeldova@upjs.sk
2 Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov. Európska agenda pre kolaboratívne hospodárstvo. COM (2016) 356 final. S. 3.

Je potrebné poukázať na to, že samotné obchodné činnosti vykonávané v rámci kolaboratívneho hospodárstva nie sú činnosťami novými, resp. inovatívnymi. Naopak, ich predmetom je predaj tovarov a poskytovanie služieb realizovaných aj tradičným spôsobom, a to priamym spojením ponuky a dopytu. Špecifikom obchodných transakcií realizovaných v rámci kolaboratívneho hospodárstva je však **rozšírenie pôvodne dvojstranných vzťahov, medzi ktorými sa obchodná transakcia uskutočňuje, o tretí subjekt, kolaboratívnu platformu**, ktorá predmetnú transakciu sprostredkúva. V rámci kolaboratívneho hospodárstva tak možno rozlišovať tri kategórie zainteresovaných subjektov:

- a) „*poskytovateľov služieb, ktorí sa spoločne delia o svoje aktíva, zdroje, čas alebo schopnosti – môže ísť o súkromné osoby, ktoré príležitostne ponúkajú svoje služby (tzv. „peers“), alebo poskytovateľov služieb v rámci ich odbornej spôsobilosti (profesionálni poskytovatelia služieb);*
- b) *používateľov týchto služieb a*
- c) *sprostredkovateľov, ktorí – prostredníctvom online platformy – spájajú poskytovateľov s používateľmi a zjednodušujú ich vzájomné transakcie („kolaboratívne platformy“).“³*

Participácia kolaboratívnej platformy na realizácii obchodnej transakcie tak spočíva v tom, že **platforma vytvára online prostredie, ktoré zjednodušuje stret ponuky a dopytu** medzi poskytovateľmi služieb a ich používateľmi. Následne však k realizácii samotnej transakcie dochádza spravidla v offline prostredí, tzn. mimo kolaboratívnej platformy.

V rámci Podpornej analýzy k Európskej agende pre kolaboratívne hospodárstvo⁴ bolo identifikovaných päť kľúčových oblastí kolaboratívneho hospodárstva, v ktorých je pôsobenie kolaboratívnych platformiem najvýznamnejšie. Medzi tieto možno zaradiť:

- a) partnerské (peer-to-peer) poskytovanie ubytovania,
- b) partnerské (peer-to-peer) poskytovanie dopravy,
- c) online schopnosti pozostávajúce z:
 - poskytovania služieb v domácnosti na žiadosť (napr. doručovanie potravín, pokrmov z reštaurácií, údržbárske práce),
 - poskytovanie profesionálnych služieb na žiadosť (napr. administratíva, účtovníctvo, konzultácie, remeselné služby),
- d) kolaboratívne financovanie.

Nasledujúca analýza zabezpečenia ochrany duševného vlastníctva v kontexte kolaboratívneho hospodárstva bude vychádzať zo skúmania prístupu vybraných kolabo-

ratívnych platformiem k tejto problematike. Konkrétne pôjde o kolaboratívne platformy zo sektora ubytovania (platformy Airbnb a Booking.com), prepravných služieb (platformy Uber, Bolt a BlaBlaCar) a iných odborných služieb (platforma Wilio). Výber týchto platformiem je daný ich významným postavením v rámci príslušného sektora kolaboratívneho hospodárstva, ako aj skutočnosťou, že predmetné platformy v minulosti pôsobili (Uber) alebo stále pôsobia (všetky ostatné platformy) na trhu sprostredkovania služieb na území Slovenskej republiky.

2 Ochrana duševného vlastníctva kolaboratívnych platformiem

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že v kontexte pôsobenia kolaboratívnych platformiem možno identifikovať viaceré predmety spadajúce do rámca ochrany poskytovanej právom duševného vlastníctva. Ide predovšetkým o autorskoprávnu ochranu poskytovanú vo vzťahu k počítačovým programom, databázam a iným druhom autorských diel vytváraných a zverejňovaných na týchto platformách, ochranu poskytovanú vo vzťahu k zapísaným ochranným známkam platformiem, ale napríklad aj o ochranu vzťahujúcu sa na obchodné mená, logá, doménové mená, obchodné tajomstvo, know-how alebo iné predmety duševného vlastníctva. Vzhľadom na rozsiahlosť tejto problematiky sa však v tejto časti zameriame primárne na problematiku autorskoprávnej ochrany diel kolaboratívnych platformiem.

Služby poskytované kolaboratívnymi platformami sú v praxi sprístupňované ich používateľom prostredníctvom webových stránok a mobilných aplikácií, ktorých účelom je vo všeobecnosti centralizácia ponúk služieb rôzneho charakteru (dopravných/ubytovacích/iných odborných služieb) a ich sprístupnenie používateľom v rámci jednotného formátu s rôznymi s tým súvisiacimi funkciami, napr. funkciou vyhľadávania, lokalizácie, porovnávania ponúk a pod., ktoré zjednodušujú proces spojenia ponuky služieb a dopytu po nich.

Webové stránky a mobilné aplikácie, prostredníctvom ktorých poskytujú kolaboratívne platformy svoje služby, fungujú na báze softvéru⁵, ktorý umožňuje spájanie poskytovateľov služieb s ich príjemcami na príslušnej platforme. Predmetný softvér pritom v prípade, ak spĺňa stanovené zákonné predpoklady, môže podliehať autorskoprávnej ochrane počítačových programov. V podmienkach Slovenskej republiky je autorskoprávna ochrana počítačových programov podľa § 87 ods. 1 zákona č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon (ďalej Autorský zákon) priznaná, ak je počítačový program „*výsledkom tvorivej duševnej činnosti*

³ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov. Európska agenda pre kolaboratívne hospodárstvo. COM (2016) 356 final. S. 3.

⁴ Európska agenda pre kolaboratívne hospodárstvo – Podporná analýza. COM (2016) 356 final.

⁵ Softvérom v texte tohto príspevku rozumieme komplexný systém informačných technológií aplikovaných kolaboratívnymi platformami na účely umožnenia spájania poskytovateľov služieb s ich príjemcami na príslušnej platforme. Na označenie predmetov, ktoré sú autorskoprávne chránené, používame v ďalšom texte označenie „počítačový program“ používaný na medzinárodnej, európskej i vnútroštátnej úrovni na vymedzenie predmetu ochrany. K tomu bližšie pozri napr. Adamová, Z. – Hazucha, B. Autorský zákon. Komentár: 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2018. ISBN: 978-80-89603-58-9. S. 647-648.

autora bez potreby naplnenia znaku jedinečnosti.⁶ Ako v tejto súvislosti uvádza Bačárová, aplikovateľná právna úprava rozširuje predmetnú autorskoprávnu ochranu „na použitie počítačových programov nielen v počítači, ale aj v inom podobnom technickom zariadení, napr. v mobilnom telefóne.“⁷ Vzhľadom však na skutočnosť, že prevažná väčšina počítačových programov, na základe ktorých fungujú kolaboratívne platformy, nemá svoj pôvod na území Slovenskej republiky, ale na území iných štátov (predovšetkým USA, ale aj na území niektorých európskych štátov), bude pri posudzovaní možnosti priznania autorskoprávnej ochrany týmto predmetom potrebné zohľadniť ustanovenia aplikovateľného právneho poriadku, pričom „v kontinentálnom systéme je príznačné, že právom rozhodným pre úpravu autorských práv je vždy právo toho štátu, na ktorého území určité autorskoprávne vzťahy vznikli.“⁸ V prípade, ak bude takýmto aplikovateľným právnym poriadkom právo niektorého z členských štátov Európskej únie, bude nevyhnutné zohľadniť aj čl. 1 ods. 3 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2009/24/ES o právnej ochrane počítačových programov (ďalej smernica 2009/24/ES), podľa ktorého sú počítačové programy chránené v prípade, ak sú pôvodné v tom zmysle, že sú autorovým vlastným duševným výtvorom, pričom sa nepoužijú žiadne iné kritériá na určenie ochrany. Podľa Adamovej „kritérium pôvodnosti je potrebné vykladať tak, že počítačový program je pôvodný, ak sa v ňom odráža osobnosť programátora, a teda ak v ňom nachádzame prejav jeho tvorivej individuality.“⁹ Napriek určitým osobitostiam v právnych úpravách jednotlivých štátov tak možno v tejto súvislosti konštatovať, že počítačové programy môžu podliehať autorskoprávnej ochrane. Uvedené potvrdzuje aj čl. 10 ods. 1 Dohody WTO o obchodných aspektoch práv k duševnému vlastníctvu (TRIPS), podľa ktorého sú počítačové programy (bez ohľadu na to, či sú vyjadrené v zdrojovom kóde, alebo v strojovom kóde) chránené ako literárne diela v zmysle čl. 2 Bernskej dohody o ochrane literárnych a umeleckých diel.

V prípade priznania autorskoprávnej ochrany softvéru, na báze ktorého fungujú príslušné kolaboratívne platformy, je následne potrebné posúdiť, na akom právnom základe pristupujú jednotliví používatelia k webovým stránkam a mobilným aplikáciám, ktoré daný softvér využívajú. Konkrétne je v tejto súvislosti potrebné rozlíšiť prípady autorskoprávne relevantných spôsobov použitia počítačových programov, a prípady, kedy o takýto spôsob použitia nejde. V tejto súvislosti Autorský zákon v § 19 ods. 4 demonštratívne vymedzuje činnosti, ktoré sú použitím diela. Ako však konštatuje Adamová, „použitie diela v autorskoprávnom zmysle je treba vykladať zúžene ako použitia demonštratívne vymenované v § 19 ods. 4 a akékoľvek činnosti, ktoré sú im obdobné a boli neskôr umožnené technologickým

pokrokom.“¹⁰ Nie každé použitie diela tak bude možné subsumovať do rámca použitia diela v zmysle nášho Autorského zákona. Za autorskoprávne relevantný spôsob použitia diela nemožno považovať napríklad samotné prezeranie obsahu zverejneného na príslušnej platforme.

V kontexte kolaboratívnych platforiem pôjde o autorskoprávne relevantný spôsob použitia diela predovšetkým v prípade stiahnutia mobilnej aplikácie príslušnej kolaboratívnej platformy do zariadenia používateľa. V tomto prípade pôjde o vyhotovenie rozmnoženiny diela, ktorým sa v zmysle § 21 ods. 1 Autorského zákona rozumie „trvalé alebo dočasné hmotné, digitálne alebo iné zachytenie diela alebo jeho časti z originálu diela alebo z rozmnoženiny diela.“ Na uvedený spôsob použitia sú pritom používatelia spravidla oprávnení na základe licencie, ktorou príslušný nositeľ práv (poskytovateľ licencie – kolaboratívna platforma) udeľuje súhlas na predmetné použitie diela jednotlivým používateľom (nadobúdateľom licencie). Uvedená licencia je spravidla obsiahnutá v obchodných podmienkach jednotlivých platforiem, s ktorými musia používatelia súhlasiť, ak majú záujem o využívanie služieb príslušnej platformy.

Za vyhotovenie rozmnoženiny diela však nebude možné považovať následné prístupy používateľov k oprávnene stiahnutej mobilnej aplikácii príslušnej platformy alebo návštevy ich webových stránok. V tomto prípade totiž prichádza do úvahy aplikácia výnimky dočasného vyhotovenia rozmnoženiny diela v zmysle § 54 Autorského zákona (aj keď vo vzťahu k počítačovým programom by bola vhodnejšia aplikácia čl. 5 ods. 1 smernice 2009/24/ES), podľa ktorého do autorského práva nezasahuje osoba, ktorá bez súhlasu autora vyhotoví dočasnú rozmnoženinu zverejneného diela v rámci neoddeliteľnej a podstatnej časti technologického procesu, ktorá je náhodná alebo prechodná, na účel o. i. umožnenia oprávneného použitia diela; vyhotovenie takejto rozmnoženiny diela pritom nesmie mať samostatný hospodársky význam. Konkrétne sa tak na kópie vytvárané pri návšteve webovej stránky používateľom alebo pri využívaní mobilnej aplikácie, ktoré sú ukladané v zariadení používateľa (na obrazovke počítača/vo vyrovnávacej pamäti pevného disku počítača) bude vzťahovať uvádzaná výnimka, ale za predpokladu splnenia požiadaviek stanovených v čl. 5 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2001/29/ES o zosúladení niektorých aspektov autorských práv a s nimi súvisiacich práv v informačnej spoločnosti.¹²

Do úvahy by v tejto súvislosti prichádzalo tiež poskytnutie autorskoprávnej ochrany vo vzťahu k samotnej webovej stránke príslušnej kolaboratívnej platformy. Webovou stránkou sa pritom v zmysle § 3 písm. s) zákona č. 95/2019 Z. z. o informačných technológiách vo verejnej správe rozumie „online dostupné miesto na sieti, najmä na internete, sprístupňované prostredníctvom webového prehliadača a vy-

6 Bačárová, R. Zmluvné záväzky v autorskom práve. Bratislava: C. H. Beck, 2018. ISBN: 978-80-89603-63-3. s. 128.

7 Bačárová, R. Zmluvné záväzky v autorskom práve. Bratislava: C. H. Beck, 2018. ISBN: 978-80-89603-63-3. s. 128.

8 Maisner, M. a kol. Základy softwarového práva. Praha: Wolters Kluwer, ČR, a. s., 2011. ISBN: 978-80-7357-638-7. s. 7.

9 Adamová, Z. – Hazucha, B. Autorský zákon. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2018. ISBN: 978-80-89603-58-9. s. 647.

10 Adamová, Z. – Hazucha, B. Autorský zákon. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2018. ISBN: 978-80-89603-58-9. s. 145.

11 K tomu pozri aj Rozsudok Súdneho dvora vo veci C-360/13 Public Relations Consultants Association z 5. júna 2014. ECLI:EU:C:2014:1195.

užívajúce hypertextový prenosový protokol alebo jeho zabezpečenú verziu, ktoré tvorí jednu vizuálnu obrazovku webového sídla, aj ak je zložené z viacerých rámov.“

Ako v tejto súvislosti konštatuje Bačárová, „z hľadiska autorskoprávnej ochrany webovej stránky treba rozlišovať medzi ochranou jednotlivých predmetov autorského práva obsiahnutých na webovej stránke a ochranou webovej stránky ako celku.“¹² Uvedené je osobitne dôležité aj v kontexte webových stránok kolaboratívnych platforiem, ktoré sú síce vytvárané samotnými platformami, ale na tvorbe obsahu, ktorý je na týchto stránkach zverejnený, sa podieľajú aj jednotliví používatelia platformy, a to jednak poskytovatelia základných služieb pri tvorbe ich ponúk, ako aj príjemcovia týchto služieb, napr. pri hodnoteniach poskytnutých služieb. Z uvedeného dôvodu bude pri posudzovaní možnosti priznania autorskoprávnej ochrany v tejto súvislosti potrebné posudzovať obsah umiestnený na týchto webových stránkach individuálne s prihliadnutím na to, či daný obsah spadá do definičného rámca autorských diel podľa aplikovateľnej právnej úpravy alebo nie.

Autorskoprávna ochrana webovej stránky ako celku by prichádzala do úvahy najmä v prípade, ak by bolo možné príslušnú webovú stránku charakterizovať ako databázu v zmysle § 130 ods. 1 Autorského zákona, ktorou sa rozumie „súbor navzájom nezávislých diel, údajov alebo iných navzájom nezávislých materiálov systematicky alebo metodicky usporiadaných a jednotlivo prístupných elektronickými alebo inými prostriedkami bez ohľadu na formu jeho vyjadrenia.“ V kontexte kolaboratívneho hospodárstva by do úvahy prichádzalo predovšetkým priznanie tzv. *osobitného práva zhotoviteľa k databáze* v zmysle § 135 a nasl. Autorského zákona. V prípade, ak by bolo možné považovať centralizáciu ponúk poskytovateľov služieb na webových stránkach kolaboratívnych platforiem za databázu, ktorá v súlade s § 135 ods. 1 Autorského zákona „vykazuje kvalitatívne alebo kvantitatívne podstatný vklad do získania, overenia alebo predvedenia jej obsahu,“ možno zhotoviteľovi databázy – kolaboratívnej platforme – priznať výhradné právo databázu použiť a udeliť súhlas na extrakciu alebo reutilizáciu celého obsahu databázy alebo jej kvalitatívne, alebo kvantitatívne podstatnej časti.

Pokiaľ ide o prístup jednotlivých kolaboratívnych platforiem k spôsobu ochrany svojho duševného vlastníctva, z obchodných podmienok vybraných platforiem (Airbnb, Booking.com, Bolt, Uber, BlaBlaCar a Wilio) možno vymedziť dva základné prístupy platforiem k tejto problematike. Prvý prístup sa obmedzuje na všeobecné konštatovania potvrdzujúce skutočnosť, že príslušná kolaboratívna platforma je vlastníkom všetkých práv duševného vlastníctva súvisiaceho s činnosťou platformy, a na vymedzenie činností, ktoré sú používateľom platformy zakázané. Zakázanými činnosťami sú najmä využívanie platformy na iný než

v obchodných podmienkach vymedzený účel a v inom ako v nevyhnutnom rozsahu, zneužívanie platformy, neoprávnený prístup k platforme, ako aj protiprávne zásahy do webových stránok alebo mobilných aplikácií platformy (napr. ich kopírovaním, modifikáciou, prenosom, distribúciou, prepájaním hypertextovo alebo priamo, web-scraping, ich poškodením prostredníctvom vírusov, poškodených súborov alebo iných programov spôsobilých ohroziť prevádzku platformy alebo ich rozkladom (dekompiláciou), spätnou analýzou alebo získavaním ich zdrojových kódov iným spôsobom). Uvádzaný prístup bol identifikovaný v obchodných podmienkach platforiem Booking.com a Wilio.

Druhý prístup identifikovaný v obchodných podmienkach platforiem Uber, Bolt, BlaBlaCar a Airbnb obohacuje všeobecné konštatovania o vlastníctve predmetov duševného vlastníctva kolaboratívnu platformou a vymedzenie používateľom zakázaných činností o ustanovenia obchodných podmienok, v zmysle ktorých platformy udeľujú svojim používateľom licenciu na konkrétne spôsoby použitia platformy. Náležitosti týchto licencií (spôsob použitia diela, rozsah, trvanie a odplatosť licencie, výhradnosť licencie a nakladanie s ňou) sú približené v príslušných ustanoveniach obchodných podmienok jednotlivých platforiem¹³ (tabuľka č. 1). Spoločným znakom týchto licencií je predovšetkým skutočnosť, že ide o nevýhradné licencie, ktoré nemožno preniesť na tretiu osobu ani sublicencovať.

Tabuľka č. 1

Náležitosti licencií udeľovaných platformami ich používateľom¹⁴

Licencia/platformy	Uber	Bolt	BlaBlaCar	Airbnb
nevýhradná	x	x	x	x
obmedzená	x	x		x
odvolateľná	x	x		x
neprenosná/ neprevoditeľná	x	x	x	x
nesublicencovateľná	x	x	x	x
výlučne na súkromné/ nekomerčné účely	x		x	
bezodplatná		x		

Licencie udeľované kolaboratívnymi platformami svojim používateľom pritom zodpovedajú **charakteru tzv. verejných licencií**, a to vzhľadom na skutočnosť, že ich udelenie zo strany príslušného nositeľa práv je realizované právnym úkonom smerujúcim voči neurčitým osobám, čo zodpovedá definičnému vymedzeniu verejných licencií podľa § 76 ods. 1 Autorského zákona. Ako v tejto súvislosti uvádza Bačárová, „prijaté znenie § 76 ods. 1 AZ umožňuje autorovi ponúknuť udelenie licencie aj právnym úkonom smerujúcim voči neurčitým osobám (oferta), pričom konanie, z ktorého

12 Bačárová, R. In: Vojčík, P. a kol. Právo duševného vlastníctva. 2. vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN: 978-80-7380-527-2. s. 107.

13 Pozri napr. čl. 2 Obchodných podmienok Uber, čl. 11.1 Obchodných podmienok BlaBlaCar, čl. 5 Všeobecných obchodných podmienok pre cestujúcich Bolt, čl. 3 Všeobecných zmluvných podmienok pred vodičov Bolt alebo čl. 23.9 Obchodných podmienok Airbnb.

14 Tabuľka č. 1 obsahuje výlučne náležitosti licencií, ktoré sú v rámci obchodných podmienok príslušných platforiem výslovne uvedené.

možno vyvodit' súhlas s podmienkami licencie (...), je prijatím takejto ponuky (akceptácia).¹⁵

Proces udelenia licencie kolaboratívnou platformou jej používateľom zodpovedá osobitostiam procesu uzatvárania verejných licencií, medzi ktoré zaraďujeme „neadresnosť verejnej ponuky na uzavretie licenčnej zmluvy, neobmedzenosť subjektov, ktoré môžu licenciu nadobúdať, prijatie návrhu konkludentným konaním nadobúdateľa, obsah uzavretej licenčnej zmluvy nie je určený priamo dohodou zmluvných strán, ale odkazom na verejne dostupné licenčné podmienky, ktoré majú adhézný charakter.“¹⁶ Obchodné podmienky kolaboratívnych platforiem obsahujúce ustanovenia udeľujúce licenciu na používanie vybraných predmetov duševného vlastníctva platformy nie sú adresované na konkrétnych používateľov. Súčasne počet používateľov, ktorí takúto licenciu môžu nadobudnúť, nie je vopred obmedzený, čo by bolo v rozpore s hospodárskym záujmom platforiem získať čo najviac používateľov využívajúcich ich služby. Nadväzne k obchodným podmienkam prístupujú používatelia spravidla konkludentne, bez potreby vyjadrenia aktívneho súhlasu s nimi (súhlas však môže byť poskytnutý aj aktívne, najmä v rámci registrácie používateľa na platforme). Obsah licenčnej zmluvy je obsiahnutý priamo v obchodných podmienkach platformy bez možnosti jednotlivých používateľov zasiahnuť do ich znenia. Takýto spôsob kontraktácie je pritom typický pre digitálne prostredie, keďže „väčšina chráneného digitálneho obsahu vrátane autorských diel je užívateľom licencovaná prostredníctvom adhézných (formulárových) zmlúv.“¹⁷

Povahe verejných licencií zodpovedá aj skutočnosť, že licencie udeľované v kontexte kolaboratívneho hospodárstva majú zásadne **charakter nevýhradných licencií**. Udelenie výhradnej licencie konkrétnemu používateľovi by bolo v rozpore s hospodárskym záujmom platformy na tom, aby jej služby poskytované prostredníctvom webových stránok a mobilných aplikácií boli využívané čo najviac používateľmi. Obdobne pritom platí, že uvedené licencie sú používateľom udeľované **zásadne bezodplatne**, a to vzhľadom na to, že príjmy platforiem sú spravidla generované z iných zdrojov, najmä z účasti na jednotlivých obchodných transakciách sprostredkovaných platformami (percentuálnym podielom na sume uhradenej poskytovateľovi základnej služby¹⁸), prípadne z príjmov z reklamy.

Problematickým by však v tejto súvislosti mohla byť požiadavka ustanovená v § 76 ods. 3 Autorského zákona, podľa ktorej nemožno verejnú licenciu vypovedať. Niektoré kolaboratívne platformy totiž v prípade porušenia

ustanovení obchodných podmienok ich používateľmi majú v zmysle svojich obchodných podmienok možnosť dočasne alebo trvalo zablokovať prístup takýchto porušovateľov k ich používateľským účtom, čím im v zásade znemožnia využívanie platformy. V tomto prípade síce používateľ naďalej disponuje príslušnou licenciou, nemá však v princípe možnosť využívať predmet, na ktorý bola udelená. Ako však v tejto súvislosti uvádza Adamová, „použitím diela v súlade s podmienkami verejnej licencie dochádza fakticky k uzavretiu licenčnej zmluvy medzi autorom diela a jeho používateľom.“¹⁹ Preto v prípade použitia diela v rozpore s podmienkami licenčnej zmluvy obsiahnutými v obchodných podmienkach kolaboratívnych platforiem by bolo možné tvrdiť, že sa na také použitie diela licencie nevzťahuje, a preto postihnutie konkrétneho používateľa sankciou deaktivácie používateľského účtu nemožno považovať za vypovedanie licencie, ktorá na daný spôsob použitia diela nebola poskytnutá.

Obchodné podmienky kolaboratívnych platforiem obsahujúce aj ustanovenia týkajúce sa udelenia licencie na používanie vybraných predmetov duševného vlastníctva používateľom platformy budú spravidla jediným zdrojom osobitných dojednaní uzavretých medzi dotknutými stranami. Na znenie týchto osobitných dojednaní sa však nemožno bez ďalšieho spoliehať vzhľadom na to, že nemusia byť plne súladné s príslušnou právnou úpravou.²⁰ Ako v tejto súvislosti nadväzne konštatuje Maisner: „Na rozsah a obsah platnej právnej úpravy sa [tiež] nemožno vo veľkej miere spoliehať, pretože žiadna z existujúcich právnych disciplín (či už ide o oblasť autorského práva, obchodného alebo občianskeho) nevyhovuje oblasti informačných technológií a množstvo osobitostí s ňou spojených nezohľadňuje.“²¹ Ani právna úprava analyzovaných verejných licencií v plnej miere nezohľadňuje osobitosti spojené s pôsobením kolaboratívnych platforiem. V dôsledku absencie podrobnejšej právnej úpravy tak bude vo viacerých prípadoch potrebné aplikovať existujúcu právnu úpravu aj na vzťahy, ktoré táto úprava pôvodne nepredpokladala, prípadne v jej medziach dohodnúť odchylnú úpravu vzájomných vzťahov dotknutých strán.

3 Ochrana duševného vlastníctva používateľov kolaboratívnych platforiem

Obdobne ako v prípade kolaboratívnych platforiem možno aj zo strany ich používateľov identifikovať rôznorodý obsah, ktorý používatelia uverejňujú na príslušných platformách. Takýto obsah sa nachádza predovšetkým:

15 Bačárová, R. Zmluvné záväzky v autorskom práve. Bratislava: C. H. Beck, 2018. ISBN: 978-80-89603-63-3. s. 61.

16 Adamová, Z. – Hazucha, B. Autorský zákon. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2018. ISBN: 978-80-89603-58-9. s. 555.

17 Prchal, P. Limity autorskoprávnej ochrany. Praha: Leges, 2016. ISBN: 978-80-7502-141-0. s. 124.

18 Základnou službou sa v tejto súvislosti rozumie služba, ktorej sprostredkovanie umožňuje kolaboratívna platforma, napr. služba prepravná, ubytovacia a pod.

19 Adamová, Z. – Hazucha, B. Autorský zákon. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2018. ISBN: 978-80-89603-58-9. s. 555.

20 Napríklad možno uviesť ustanovenia obchodných podmienok platforiem, podľa ktorých tieto platformy nie sú poskytovateľmi základných služieb, ale výlučne služieb informačnej spoločnosti, na ktoré sa vzťahujú osobitné výnimky zo zodpovednosti v zmysle smernice 2000/31/ES Európskeho parlamentu a Rady z 8. júna 2000 o určitých právnych aspektoch služieb informačnej spoločnosti na vnútornom trhu, najmä o elektronickom obchode (smernica o elektronickom obchode), čo vyvrátil Súdny dvor napríklad vo vzťahu k platforme Uber vo svojich rozsudkoch vo veci C-434/15 Asociación Profesional Elite Taxi a vo veci C-320/16 Uber France.

21 Maisner, M. a kol. Základy softwarového práva. Praha: Wolters Kluwer, ČR, a. s., 2011. ISBN: 978-80-7357-638-7. s. 81.

- v rámci ponúk služieb jednotlivých poskytovateľov služieb (napr. ponuky služieb, resp. inzeráty obsahujúce fotografie prenajímanej nehnuteľnosti),
- v hodnoteniach služieb a odpovediach na ne, vypracovanie ktorých umožňujú viaceré platformy na účely získania spätnej väzby k poskytovaným službám (napr. text alebo fotografie dokumentujúce priebeh poskytnutia konkrétnej služby),
- prípadne aj obsah vytváraný používateľmi na účely ich účasti v rôznych súťažiach a propagačných akciách organizovaných platformami (obsah v textovej, obrazovej, zvukovej alebo audiovizuálnej podobe).

Uvádzaný obsah, ktorý vytvárajú a na platformách zverejňujú jednotliví používatelia, bude podľa nášho názoru spadať primárne do rámca autorskoprávnej ochrany. Nemožno však vylúčiť, že používatelia budú na platformách sprístupňovať aj obsah, ktorý by bolo možné zaradiť do iných kategórií chránených predmetov duševného vlastníctva, napr. ochranné známky, obchodné mená, logá, obchodné tajomstvo, know-how a pod. (skôr v prípade profesionálnych poskytovateľov služieb).

Autorskoprávna ochrana používateľského obsahu bude priznaná v prípade, ak bude daný obsah spĺňať náležitosti autorských diel, ktoré sú predmetom autorského práva. Podľa § 3 ods.1 nášho Autorského zákona sa napríklad za autorské dielo považuje „dielo z oblasti literatúry, umenia alebo vedy, ktoré je jedinečným výsledkom tvorivej duševnej činnosti autora vnímateľným zmyslami, bez ohľadu na jeho podobu, obsah, kvalitu, účel, formu jeho vyjadrenia alebo mieru jeho dokončenia.“²² Vzhľadom však na princíp teritoriality typický pre autorské právo bude ale v tejto súvislosti potrebné určiť, právo ktorého štátu je aplikovateľné v konkrétnom prípade, podľa ktorého sa bude následne posudzovať splnenie stanovených predpokladov na priznanie autorskoprávnej ochrany konkrétnemu používateľskému obsahu.

S možnosťou priznania autorskoprávnej ochrany obsahu vytváraného používateľmi počítajú aj jednotlivé kolaboratívne platformy, ktoré vo svojich obchodných podmienkach upravujú spôsob, akým môžu k takémuto obsahu pristupovať a používať ho, keďže uvedené je spravidla nevyhnutným predpokladom ich správneho fungovania (najmä v prípade zverejňovania ponúkaných služieb, ale aj pokiaľ ide o hodnotenia týchto služieb). Na rozdiel od sprístupňovania predmetov duševného vlastníctva vo vlastníctve kolaboratívnych platformiem možno v prípade spôsobu získania oprávnenia platformiem nakladať s používateľským obsahom identifikovať pomerne jednotný prístup platformiem. Z obchodných podmienok vybraných kolaboratívnych platformiem (Airbnb, Booking.com, Uber, BlaBlaCar a Wilio) je zrejmé, že platformy uprednostňujú riešenie založené na udelení licencie na používanie používateľského obsahu zo strany používateľa príslušnej platforme.

Spoločným znakom licencií udeľovaných platformami svojim používateľom a naopak je skutočnosť, že ide o nevýhradné licencie, ktoré sú poskytované bezodplatne. V ostatných náležitostiach sa však licencie na používateľský obsah diametrálne líšia od licencií udeľovaných platformami svojim používateľom. Konkrétne sú tieto licencie spravidla časovo a územne neobmedzené (trvajúce po dobu priznania práv a celosvetové), sublicencovateľné, prevoditeľné a neodvolateľné (tabuľka č. 2). Tieto licencie teda priznávajú kolaboratívnym platformám podstatne rozsiahlejšie oprávnenia disponovať s používateľským obsahom ako licencie, ktoré poskytujú platformy svojim používateľom.

Tabuľka č. 2

Náležitosti licencií udeľovaných používateľmi platformám²³

Licencia/platformy	Airbnb	Uber	BlaBlaCar	Wilio	Booking
nevýhradná	x		x	x	x
celosvetová/územne neobmedzená	x	x		x	x
časovo neobmedzená	x	x		x	x
bezodplatná	x	x		x	
sublicencovateľná	x	x		x	
neodvolateľná		x		x	x
prevoditeľná	x	x		x	

Nadväzne sú v tejto súvislosti v obchodných podmienkach všetkých z analyzovaných platformiem vymedzené oprávnené spôsoby použitia diel, na ktoré sa vzťahuje predmetná licencia. Uvádzané spôsoby použitia sú pritom koncipované veľmi široko a v podstate zahŕňajú všetky autorskoprávne relevantné, ako aj iné spôsoby použitia týchto diel, napr. prístup k obsahu, jeho spracovanie, rozmnožovanie, ukladanie, kopírovanie, modifikácia, tvorba derivatívnych diel, distribúcia, verejný prenos, vysielanie, streamovanie, preklad, zálohovanie atď.

Osobitne je však potrebné prihliadnuť na to, že obchodné podmienky niektorých platformiem (Airbnb, Uber a BlaBlaCar) uvádzajú, že predmetné licencie sú udeľované aj na také spôsoby použitia diela, ktoré nie sú doposiaľ známe. Uvedené je však v podmienkach Slovenskej republiky v rozpore s § 66 ods. 2 Autorského zákona, v zmysle ktorého „autor nemôže udeliť nadobúdateľovi licenciu na spôsob použitia diela, ktorý nie je v čase uzavretia licenčnej zmluvy známy.“ V prípade týchto licencií pritom nemožno aplikovať výnimku upravenú v § 76 ods. 2 Autorského zákona, ktorá umožňuje výslovné udeľovanie licencie aj na spôsoby použitia diela, ktoré nie sú v čase uzavretia licenčnej zmluvy známe, a to z dôvodu, že uvedená výnimka sa vzťahuje výlučne na verejné licencie. V prípade licencií udeľovaných na používateľský obsah pritom o verejné licencie nejde, pretože tieto licencie sú udeľované konkrétnemu subjektu – kolaboratívnej platforme, tzn. sú adresované.

²² Bližšie k vymedzeniu autorských diel pozri: 1. Bačárová, R. In: Vojčík, P. a kol. Právo duševného vlastníctva. 2. vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN: 978-80-7380-527-2. s. 94 – 113; 2. Adamová, Z. Právo duševného vlastníctva. Bratislava: TINCT, 2020. ISBN: 978-80-973544-0-4. s. 29 – 33; 3. Bačárová, R. Zmluvné záväzky v autorskom práve. Bratislava: C. H. Beck, 2018. ISBN: 978-80-89603-63-3. s. 86 – 132.

²³ Tabuľka č. 2 obsahuje výlučne náležitosti licencií, ktoré sú v rámci obchodných podmienok príslušných platformiem výslovné uvedené.

Z uvedeného porovnania licencií udeľovaných v kontexte kolaboratívneho hospodárstva je zrejmé postavenie jednotlivých strán – kolaboratívnych platforiem a ich používateľov. Kým licencie, ktoré kolaboratívne platformy udeľujú svojim používateľom, sú limitované časovo, vecne a účelovo, možno ich odvolať a nemožno ich sublicencovať a previesť, licencie na používateľský obsah sú naopak časovo, vecne a účelovo neobmedzené, neodvolateľné, sublicencovateľné a prevoditeľné. Rozdiel v oprávneniach nadobúdateľov licencií je samozrejme daný povahou predmetu, ktorý je predmetom licencií (softvér kolaboratívnych platforiem/používateľský obsah). V prvom prípade licencovania softvéru platforiem možno charakter udeľovaných licencií odôvodniť hospodárskym záujmom platformy na ochrane svojho duševného vlastníctva na účely umožnenia poskytovania služieb platformy. Ale v prípade používateľského obsahu nie je podľa nášho názoru možné požiadavku na udeľovanie tak široko koncipovanej licencií odôvodniť tak jednoducho. Ako sme už uviedli, určité spôsoby použitia používateľského obsahu zo strany platformy sú nevyhnutným predpokladom jej správneho fungovania. To však neodôvodňuje najmä tak široko koncipované oprávnené spôsoby použitia diel používateľov (v niektorých prípadoch aj na spôsoby použitia doposiaľ neznáme) a sublicencovateľnosť a prevoditeľnosť týchto licencií. Vzhľadom však na adhézny charakter týchto zmluvných vzťahov nemožno bez legislatívneho zásahu predpokladať zmenu prístupu platforiem k tejto problematike.

Záver

Predmetom tohto príspevku bola analýza spôsobu ochrany predmetov duševného vlastníctva v kontexte kolaboratívneho hospodárstva primárne vo vzťahu k autorskoprávnej ochrane predmetov duševného vlastníctva vo vlastníctve kolaboratívnych platforiem a sekundárne vo vzťahu k predmetom duševného vlastníctva vytváraných a na platformách zverejňovaných zo strany jednotlivých používateľov platformy. Predmetná analýza potvrdila odlišné postavenie dotknutých subjektov, pokiaľ ide o rozsah ich práv a povinností súvisiacich s ochranou vymedzených predmetov duševného vlastníctva, ktoré je dané jednostrannou formuláciou obchodných podmienok alebo iných interných pravidiel kolaboratívnych platforiem, ku ktorým pristupujú jednotliví používatelia, a to bez možnosti akokoľvek zasiahnuť do ich znenia. Uvedený nedostatok pritom spravídla nie je dostatočne kompenzovaný aplikovateľnou právnou úpravou alebo na ňu nadväzujúcou judikatúrou, čo je dané aj osobitosťami pôsobenia online platforiem na digitálnom trhu. Absentujúca osobitná právna úprava a judikatúra, ako aj nemožnosť uzavretia osobitných dojednaní medzi dotknutými stranami tak môže viesť k obmedzeniu určitých práv subjektov so slabším postavením v príslušnom vzťahu – používateľov, ktorí sú v praxi odkázaní na direktívne nastavenie ich vzájomných vzťahov zo strany kolaboratívnej platformy.

Literatúra

- Adamová, Z. – Hazucha, B. Autorský zákon. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2018. ISBN: 978-80-89603-58-9. s. 1160.
- Adamová, Z. Právo duševného vlastníctva. Bratislava: TINCT, 2020. ISBN: 978-80-973544-0-4. s. 224.
- Bačárová, R. In: Vojčík, P. a kol. Právo duševného vlastníctva. 2. vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN: 978-80-7380-527-2. s. 494.
- Bačárová, R. Zmluvné záväzky v autorskom práve. Bratislava: C. H. Beck, 2018. ISBN: 978-80-89603-63-3. s. 256.
- Bernská dohoda o ochrane literárnych a umeleckých diel.
- Dohoda WTO o obchodných aspektoch práv k duševnému vlastníctvu (TRIPS).
- Európska agenda pre kolaboratívne hospodárstvo – Podporná analýza. COM (2016) 356 final.
- Maisner, M. a kol. Základy softwarového práva. Praha: Wolters Kluwer, ČR, a. s., 2011. ISBN: 978-80-7357-638-7. s. 356.
- Obchodné podmienky spoločnosti Airbnb spoločné pre celý Európsky hospodársky priestor. Naposledy upravené k 30. 10. 2020.
- Obchodné podmienky spoločnosti Uber platné pre územie Slovenskej republiky. Naposledy upravené k 1. 1. 2020.
- Obchodné podmienky spoločnosti BlaBlaCar.
- Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov. Európska agenda pre kolaboratívne hospodárstvo. COM (2016) 356 final.
- Prchal, P. Limity autorskoprávnej ochrany. Praha: Leges, 2016. ISBN: 978-80-7502-141-0. s. 272.
- Rozsudok Súdneho dvora vo veci C-360/13 Public Relations Consultants Association z 5. júna 2014. ECLI:EU:C:2014:1195.
- Rozsudok Súdneho dvora vo veci C-434/15 z 20. decembra 2017 Asociación Profesional Elite Taxi. ECLI:EU:C:2017:981.
- Rozsudok Súdneho dvora vo veci C-320/16 Uber France z 10. apríla 2018, ECLI:EU:C:2018:221.
- Smernica 2000/31/ES Európskeho parlamentu a Rady z 8. júna 2000 o určitých právnych aspektoch služieb informačnej spoločnosti na vnútornom trhu, najmä o elektronickom obchode (smernica o elektronickom obchode). Ú. v. ES L 178, 17.7.2000, s. 1 – 16.
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2001/29/ES o zosúladiení niektorých aspektov autorských práv a s nimi súvisiacich práv v informačnej spoločnosti. Ú. v. ES L 167, 22.6.2001, s. 10 – 19.
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/48/ES z 29. apríla 2004 o vymožitelnosti práv duševného vlastníctva. Ú. v. EÚ L 157, 30.4.2004, s. 45 – 86.
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/24/ES o právnej ochrane počítačových programov. Ú. v. EÚ L 111, 5.5.2009, s. 16 – 22.
- Všeobecné podmienky služieb v cestovnom ruchu spoločnosti Booking.com B.V.
- Všeobecné obchodné podmienky spoločnosti People2-People, s. r o. pre platformu Wilio.
- Všeobecné obchodné podmienky pre cestujúcich Bolt.
- Všeobecné zmluvné podmienky pred vodičov Bolt.
- Zákon č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon.
- Zákon č. 95/2019 Z. z. o informačných technológiách vo verejnej správe.